

Plan van aanpak vrijwilligers en mantelzorgers 2014-2015

Datum: 22 november 2013

Corsanummer: T13.02496

Inhoudsopgave

1	Aanleiding	3
1.1	Inleiding	3
1.2	Landelijk kader	3
1.3	Lokaal kader	4
1.4	Waarom dit plan van aanpak?	5
1.5	Leeswijzer	5
2	Vrijwilligerswerk	6
2.1	Definitie	6
2.2	Uitgangssituatie	6
2.3	Speerpunten	7
2.3.1	Vrijwilligerswerk beter op de kaart zetten en zorgen dat het meer vanzelfsprekend wordt	8
2.3.2	Voorzien in informatie, advies en scholing op het gebied van vrijwillige inzet	9
2.3.3	Werven van vrijwilligers en de match tussen vraag aanbod	10
2.3.4	Bieden van een consultfunctie, vooral over fondsenwerving, sponsoring en financiën	11
3	Intensieve vrijwilligerszorg	12
3.1	Definitie	12
3.2	Uitgangssituatie	12
3.3	Speerpunten	12
3.3.1	Vrijwilligerswerk beter op de kaart zetten en zorgen dat het meer vanzelfsprekend wordt	13
3.3.2	Werven van vrijwilligers en de match tussen vraag aanbod	13
3.3.3	Bieden van een consultfunctie, vooral over fondsenwerving, sponsoring en financiën	14
4	Mantelzorgondersteuning	15
4.1	Definitie	15
4.2	Uitgangssituatie	15
4.3	Speerpunten	16
4.3.1	Vergroten bekendheid van het ondersteuningsaanbod	16
4.3.2	Opsporen van de groep mantelzorgers die zich overbelast voelt	16
4.3.3	Voldoende op de vraag toegesneden ondersteuningsaanbod	17
4.3.4	Waardering van de inzet van mantelzorgers	19
5	Financiën	20
5.1	Bezuinigingen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5.2	Begroting	20
5.3	Dekking	20

1. Aanleiding

1.1 Inleiding

De grotere aanspraak die gedaan wordt op de eigen verantwoordelijkheid van inwoners en bezuinigingen leiden ertoe dat er de komende jaren een groter beroep wordt gedaan op vrijwilligers en mantelzorgers. Hun inzet is onmisbaar voor de sterke samenleving, evenals hun grote betrokkenheid.

Sinds de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) op 1 januari 2007 zijn gemeenten binnen Prestatieveld 4 verantwoordelijk voor de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers. De gemeente ondersteunt vrijwilligers en mantelzorgers door hen samen met maatschappelijke partners in staat te stellen zich te blijven inzetten voor hun omgeving, ook al zijn de gemeentelijke middelen hiervoor beperkt. De gemeente zet in op preventie, het versterken van de collectieve voorzieningen en het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers. Er is de afgelopen jaren een aantal voorzieningen ontwikkeld, zoals het Vrijwilligers Informatie Punt (VIP) en het Steunpunt Mantelzorg.

Begin 2013 is *Sterke Samenleving Ondersteunende overheid* vastgesteld door de gemeenteraad, de Kadernota ten behoeve van het Subsidiebeleid Maatschappelijke Ontwikkeling 2014-2018. Daarin zijn ook de gemeentelijke doelen ten aanzien van vrijwilligers en mantelzorgers opgenomen. Dit *Plan van aanpak vrijwilligers en mantelzorgers 2014-2015* omschrijft in het verlengde hiervan de acties, waarmee de gemeente de komende periode deze doelen wil bereiken.

Bij dit Plan van Aanpak gaat de gemeente uit van de huidige budgetten. Er is nagegaan op welke manier de besteding hiervan goed in lijn gebracht kan worden met de gemeentelijke doelstellingen en hoe de middelen nog effectiever en efficiënter kunnen worden ingezet.

1.2 Landelijk kader

Wet maatschappelijke ondersteuning

Vrijwilligerswerk en mantelzorg zijn samen in één prestatieveld opgenomen in de Wmo, prestatieveld 4, hoewel ze in een aantal opzichten van elkaar verschillen. Vrijwilligerswerk doen mensen uit eigen beweging, bijvoorbeeld omdat hen dit voldoening geeft, ze hiermee een bijdrage kunnen leveren aan de samenleving en een sociaal netwerk kunnen opbouwen. Vrijwilligerswerk kan plaatsvinden in uiteenlopende sectoren en kent vele vormen. In tegenstelling tot vrijwilligerswerk, is mantelzorg in de meeste gevallen geen keuze. Het overkomt mensen van wie een naaste zorgbehoevend wordt zonder dat ze hierin altijd een bewuste keuze maken.

Taken naar gemeenten

Vanuit het Rijk komen er steeds meer taken naar gemeenten toe die te maken hebben met de participatie van kwetsbare inwoners. De overheveling van de functies begeleiding en persoonlijke verzorging van de AWBZ naar de Wmo, de decentralisatie van de Jeugdzorg en de Participatiewet zijn in dit kader relevant. Van mensen wordt verwacht dat zij in steeds meer opzichten zelfstandig kunnen functioneren, eventueel met hulp vanuit hun eigen netwerk, of vanuit de samenleving. Van oudere inwoners wordt verwacht dat ze langer zelfstandig blijven wonen en deze groep blijft de komende jaren toenemen door de vergrijzing.

Vrijwilligers die zich in willen zetten voor mensen in Lansingerland die ondersteuning nodig hebben bij het zelfstandig functioneren en mantelzorgers die zorg dragen voor hun naaste worden gezien de landelijke ontwikkelingen steeds belangrijker. De gemeente besteedt in dat licht in het bijzonder

aandacht aan de intensieve vrijwilligerszorg, die erop is gericht om vanuit georganiseerd dan wel informeel verband zelfstandig wonende kwetsbare inwoners in hun thuissituatie te ondersteunen.

1.3 Lokaal kader

De gemeente werkt aan een zorgzame samenleving, waarin alle inwoners optimaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen redden, elkaar kunnen ontmoeten en ondersteunen. Een samenleving waarin inwoners zich bewust zijn van de vele mogelijkheden om zich op vrijwillige basis in te zetten en waarin mantelzorgers zich voldoende ondersteund voelen in de zorg voor hun naaste. Inwoners die door omstandigheden niet volledig zelf kunnen participeren, kunnen ondersteuning krijgen van de gemeente, zodat ook zij volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving.

Ten aanzien van vrijwilligerswerk en mantelzorg, zijn de gemeentelijke uitgangspunten terug te vinden in de Kadernota ten behoeve van het Subsidiebeleid Maatschappelijke Ontwikkeling 2014-2018. Daarin wordt omschreven dat de gemeente een samenleving bevordert die gekenmerkt wordt door maatschappelijke betrokkenheid en actieve inzet van burgers, vrijwilligers en maatschappelijke organisaties.

Eigen kracht van burgers

Iedereen kan iets bijdragen aan de samenleving. Vanuit de eigen kracht van de burger wordt eerst gekeken naar wat de burger zelf kan, of zelf kan organiseren met behulp van familie, vrienden, bureaus en vrijwilligers. Mensen kunnen in kwetsbare situaties in veel gevallen hun eigen regie behouden als er voldoende voorlichting en informatie beschikbaar is, als problemen vroeg gesignaleerd worden en de toegang tot ondersteuning indien nodig laagdrempelig is. De toegang tot de zorg moet laagdrempelig zijn. Het is belangrijk dat mensen blijven investeren in hun eigen netwerk dat hen kan steunen in situaties van kwetsbaarheid. De gemeente draagt bij aan een infrastructuur en initiatieven die de zelfredzaamheid en het zorgen voor elkaar bevorderen. Als dat dan nog nodig is, kunnen mensen ondersteund worden met lichte of collectieve voorzieningen, bijvoorbeeld maatschappelijk werk, de klussendienst of thuisadministratie. Er zal echter een groep zijn die meer ondersteuning nodig heeft en niet de eigen regie kan voeren. Pas als laatste wordt een oplossing gezocht in duurdere individuele voorzieningen of trajecten, zoals huishoudelijk hulp, schuldhulpverlening of professionele begeleiding.

Organisaties aan zet

Terwijl de inzet van vrijwilligers steeds belangrijker wordt waar het gaat om het bevorderen van de zelfredzaamheid, de sociale cohesie en het zorgen voor elkaar, is er onverminderd veel aandacht voor de inzet van vrijwilligers op de meer traditionele terreinen zoals vrijwilligers in de sport, in het jeugd- en jongerenwerk, bij de scouting, vrijwilligers die zich inzetten op school, vrijwilligers die zich inzetten voor ideële organisaties of op het gebied van kunst en cultuur. Als het gaat om vrijwilligerswerk binnen een georganiseerd verband verwacht de gemeente ook een eigen inspanning van organisaties, die in eerste instantie zelf verantwoordelijk zijn voor hun vrijwilligersbestand. Ten aanzien van mantelzorgers verwacht de gemeente dat maatschappelijke partners erop toezien dat mantelzorgers zijn toegerust voor hun taken en het tijdig signaleren wanneer een situatie van overbelasting dreigt te ontstaan.

Regierol gemeente

De gemeente vervult een regierol ten aanzien van de ondersteuning van vrijwilligerswerk en mantelzorgers. Dat houdt in dat de gemeente op basis van subsidies of inkoop afspraken maakt met partijen die in deze ondersteuning kunnen voorzien. Bijvoorbeeld over matching van vraag en aanbod waar dat niet vanzelf goed bij elkaar komt, advies of deskundigheidsbevordering waar vrijwilligers en mantelzorgers dat nodig hebben, of positieve aandacht voor vrijwilligerswerk om meer inwoners van Lansingerland te stimuleren zich in te zetten als vrijwilliger. Voor mantelzorgers worden ook afspraken gemaakt over ondersteuning bijvoorbeeld in de vorm van ontmoeting of respijtzorg - de tijdelijke ondervanging van zorgtaken.

Op dit moment werkt de gemeente voor het stimuleren van vrijwilligerswerk en het ondersteunen van mantelzorg samen met het Vrijwilligers Informatie Punt en het Steunpunt Mantelzorg, waarvoor de gemeente een subsidierelatie onderhoudt met Stichting Welzijn Lansingerland. Er zal met betrekking tot de uitvoering van de in dit plan van aanpak omschreven activiteiten dan ook regelmatig naar het Vrijwilligers Informatie Punt en het Steunpunt Mantelzorg worden verwezen.

1.4 Waaron dit plan van aanpak?

De gemeente hecht groot belang aan de inzet van vrijwilligers en mantelzorgers. In de Kadernota ten behoeve van het Subsidiebeleid Maatschappelijke Ontwikkeling 2014-2018 is al aangegeven, dat de gemeente vindt dat hier de komende jaren meer op geïnvesteed moet worden. Dit plan van aanpak is erop gericht de juiste mix van maatregelen uiteen te zetten om zo goed mogelijk ondersteuning te bieden aan vrijwilligers(organisaties) en mantelzorgers, binnen bestaande budgetten. Daarbij onderscheiden we drie vormen van onbetaalde inzet: algemeen vrijwilligerswerk, intensieve vrijwilligerszorg en mantelzorg.

1.5 Leeswijzer

In dit plan komen achtereenvolgens vrijwilligerswerk, intensieve vrijwilligerszorg en mantelzorgondersteuning aan de orde. Daarbij wordt ingegaan op de definitie, de uitgangspunten, de huidige stand van zaken en de speerpunten voor de komende jaren. In het laatste hoofdstuk wordt ingegaan op de financiën.

2 Vrijwilligerswerk

Mensen gaan uit eigen beweging aan de slag als vrijwilliger en vinden daar meestal ook prima hun weg in. Zo gaan ze bijvoorbeeld op vrijwillige basis aan de slag als trainer bij een sportvereniging, worden ze lid van het bestuur van een maatschappelijke organisatie of steken ze in hun vrije tijd hun handen uit de mouwen in een zorginstelling. In de meeste gevallen is daar geen tussenkomst van anderen bij nodig, vrijwilligers worden direct geworven door een vereniging of melden zich meteen aan het goede adres. Voor sommige specifieke vrijwilligersfuncties blijkt het echter lastig geschikte vrijwilligers te vinden. Het kan ook voorkomen dat een vrijwilliger de weg niet weet te vinden of een cursus nodig heeft om de benodigde vaardigheden te verkrijgen. In meer algemene zin blijft de werving van nieuwe vrijwilligers een voortdurend aandachtspunt. En als er eenmaal vrijwilligers zijn gevonden, is de vraag hoe deze het beste kunnen worden vastgehouden.

2.1 Definitie

Het Visiedocument vrijwilligersbeleid uit 2010 blijft van kracht met vaststelling van de Kadernota Subsidiebeleid Maatschappelijke Ontwikkeling 2014-2018, zoals ook in die nota is aangegeven. In het Visiedocument wordt voor vrijwilligerswerk de volgende definitie gehanteerd:

Vrijwilligerswerk omvat alle activiteiten die burgers in Lansingerland in meer of minder goed georganiseerd verband voor een maatschappelijk doel verrichten zonder belastbare financiële vergoeding. Dit kan op eigen initiatief of vanuit een organisatie.

2.2 Uitgangssituatie

Op dit moment zet de gemeente al een aantal instrumenten in om vrijwilligers te ondersteunen. Het belangrijkste instrument is een Vrijwilligersinformatiepunt (VIP). Dit betond al enige jaren in eigen beheer van de gemeente en is vanaf medio 2012 in handen van een externe partij. Het jaar 2012 werd daarmee een ontwikkeljaar. De nieuwe aanbieder heeft in 2012 onder meer een digitale vacaturebank opgezet die erop is gericht om vraag en aanbod van vrijwilligers bij elkaar te brengen. In de loop van het jaar namen het gebruik hiervan en het aantal gemaakte matches toe. Daarnaast is de dienstverlening voor vrijwilligers(organisaties) verder uitgebreid en is contact gezocht met organisaties die actief zijn in Lansingerland om een ondersteuningsaanbod op af te kunnen stemmen.

Onderzoek vrijwilligersorganisaties

De gemeente heeft in het voorjaar van 2013 onderzoek gedaan onder vrijwilligersorganisaties om na te gaan hoe zij nu zijn georganiseerd en waar zij tegenaan lopen in de werving en het behouden van vrijwilligers. Er deden 96 organisaties mee aan het onderzoek. Het meest voorkomende vrijwilligerswerk is met ruim driekwart bestuurswerk, gevolgd door administratie, activiteitenbegeleiding, coördinerende taken en voorlichting en PR voor bijna een derde van de organisaties. Daarna is er nog een groep van ongeveer een derde van de organisaties die vrijwilligers inzet voor technische klussen en onderhoudswerkzaamheden en voor de bar, keuken en kantine. Gevraagd naar wat organisaties geregeld hebben voor hun vrijwilligers, blijkt ruim de helft te werken met een taakomschrijving en/of vastgelegde werkafspraken. Deskundigheidsbevordering en een onkostenvergoeding heeft bijna een derde van de organisaties geregeld.

Ruim een derde van de organisaties geeft aan geen behoefte te hebben aan ondersteuning. De overige organisaties hebben vooral behoefte aan ondersteuning bij de werving van vrijwilligers en op het gebied van fondsenwerving of nieuwe financieringsmogelijkheden. Een kwart wil graag meer informatie over de

ondersteuning die al beschikbaar is. De overige ondersteuningsbehoeften van organisaties komen in de loop van dit hoofdstuk verder aan de orde. Op de vraag waar organisaties de komende jaren in ieder geval mee aan de slag willen, staat ook de werving van vrijwilligers (en ook leden of cliënten) weer bovenaan, gevolgd door sponsoring en sponsorwerving.

Ruim de helft van de organisaties geeft aan over onvoldoende vrijwilligers te beschikken. Gezien de werkzaamheden die de meeste vrijwilligers verrichten, is het niet verrassend dat organisatie de meeste vrijwilligers zoeken voor bestuurswerk, activiteitenbegeleiding en administratie. Vrijwel alle organisaties werven door het persoonlijk aanspreken van mensen. Ruim de helft heeft verder eigen PR-middelen en een derde geeft aan internet en sociale media in te zetten. En kwart gebruikt andere media en ruim een kwart doet voor de werving een beroep op het VIP. Het VIP is bekend onder driekwart van de organisaties, de rest was niet bekend met het VIP. Van de organisaties die het VIP kennen, heeft ruim een derde gebruik gemaakt van de diensten, hoofdzakelijk van de vacaturebank. Van de organisaties die gebruik hebben gemaakt van de diensten krijgt het VIP een 7 als gemiddeld rapportcijfer.

Onderzoek vrijwilligers

In 2012 heeft de gemeente opdracht gegeven aan SGBO om te kijken naar participatie en individueel welzijn onder inwoners om een beeld te krijgen van de huidige stand van zaken. Uit dat onderzoek bleek dat een kwart van de inwoners van Lansingerland doet aan vrijwilligerswerk, conform het landelijke gemiddelde. Een kwart van de vrijwilligers zet zich incidenteel in, iets meer dan in andere gemeenten. Veel genoemde belemmeringen voor het doen van vrijwilligerswerk zijn een gebrek aan tijd of het ontbreken van interesse. Vergeleken met andere gemeenten, zijn in Lansingerland in verhouding meer jongere inwoners (18 t/m 34 jaar) en oudere inwoners (75 jaar of ouder) als vrijwilliger actief. Daarmee samenhangend valt op dat onder vrijwilligers de groep gepensioneerden tot 75 jaar in Lansingerland beduidend minder sterk vertegenwoordigd is dan in andere gemeenten.

In het voorjaar van 2013 zijn 100 interviews gehouden in winkelcentra in de drie kernen waarin mensen is gevraagd naar vrijwilligerswerk. Onder het winkelend publiek waarmee is gesproken bleek een derde vrijwilligerswerk te doen, veel in de zorgsector. Deze vrijwilligers gaven aan daar geen ondersteuning bij nodig te hebben en allemaal door te gaan met hun vrijwilligerswerk. De groep respondenten die geen vrijwilligerswerk doet geeft daarvoor als belangrijkste reden geen tijd en/of geen belangstelling te hebben. Een aantal respondenten heeft aangegeven fysiek niet in staat te zijn om vrijwilligerswerk te doen. De groep respondenten die nu geen vrijwilligerswerk doet, kan geen redenen bedenken om dit in de toekomst wel te gaan doen.

2.3 Speerpunten

Met oog op de onderzoeksuitkomsten ligt het voor de hand om de komende jaren bij de ondersteuning van vrijwilligerswerk in elk geval de focus te leggen op het concreet werven van vrijwilligers voor organisaties, sponsoring/fondswerving en het op een slimme manier aanspreken van nieuwe vrijwilligers die wel tijd hebben maar nog geen interesse.

Landelijk worden voor vrijwilligerswerk de volgende vijf basisfuncties onderscheiden:

1. Vertalen van maatschappelijke ontwikkelingen
2. Verbinden en makelen
3. Versterken
4. Verbreiden
5. Verankeren

Deze basisfuncties zijn er in hoofdlijnen op gericht om vrijwilligers te werven en vrijwilligers goed toe te rusten voor hun werkzaamheden, vrijwilligers(organisaties) te voorzien van informatie en advies en het geven van bekendheid aan vrijwillige inzet. Rekening houdend met deze basisfuncties en de uitkomsten van de onderzoeken, kiezen wij in Lansingerland voor de volgende speerpunten, gericht op zowel vrijwilligers als organisaties die met vrijwilligers werken:

1. Vrijwilligerswerk beter op de kaart zetten en zorgen dat het meer vanzelfsprekend wordt.
2. Voorzien in informatie, advies en scholing op het gebied van vrijwillige inzet.
3. Werven van vrijwilligers en het maken van de match tussen vraag aanbod.
4. Bieden van een consultfunctie, vooral over fondsenwerving, sponsoring en financiën.

Onderstaand wordt bij ieder van deze speerpunten weergegeven welke activiteiten ter ondersteuning van vrijwilligers(organisaties) reeds ontwikkeld zijn in Lansingerland, plus een aantal nieuwe opgaven om de ondersteuning van vrijwilligers te verbeteren.

2.3.1 Vrijwilligerswerk beter op de kaart zetten en zorgen dat het meer vanzelfsprekend wordt

De gemeente streeft naar een klimaat waarin vrijwilligerswerk wordt gestimuleerd in het algemeen en meer specifiek gericht op mensen die wel tijd hebben maar nog geen interesse. Onder de respondenten van de straatinterviews bleek dat de inwoners die nu niet actief zijn als vrijwilligers hiervoor in de meeste gevallen - ook in de toekomst - geen belangstelling en tijd hebben. Met name bij mensen die wel tijd hebben maar nog geen interesse en nu dan ook nog geen reden zien om vrijwilligerswerk te gaan doen, is winst te behalen. Gedacht kan worden aan gepensioneerden en jongvolwassenen. Ook voor herintredende vrouwen of mensen die uitkering hebben kan vrijwilligerswerk interessant zijn als opstap naar betaald werk.

Bestaand aanbod:

- *Vrijwilligersprijs*: De gemeente reikt jaarlijks een vrijwilligersprijs uit aan een vrijwilliger en een vrijwilligersorganisatie, die zich door geleverde inzet heeft onderscheiden. Dit is om vrijwilligers in het zonnetje te zetten en positieve aandacht te vestigen op vrijwilligerswerk.
- *NL DOET*: In het kader van NL DOET is in Lansingerland een comité in het leven geroepen dat jaarlijks een vrijwilligersactie organiseert tijdens dit landelijke evenement, waaraan inwoners kunnen deelnemen en zo kennis kunnen maken met vrijwilligerswerk.

Te verbeteren / nieuw te ontwikkelen vanaf 2014:

- *Aanboren nieuwe doelgroepen*: Bij de werving zal rekening moeten worden gehouden met een veranderende groep van potentiële vrijwilligers. Daarbij kan gedacht worden aan de babyboomers die de komende jaren met pensioen gaan of bepaalde groepen werkzoekenden. De gemeente maakt vanaf 2014 met het VIP afspraken over wervingsactiviteiten om de specifieke interesses en belangstelling van bijvoorbeeld jongeren, gepensioneerden en werkzoekenden om te zetten in vrijwilligersactiviteiten. Bij jongeren kan het gaan om activiteiten voor RTV-Lansingerland, op een kinderboerderij of bij de scouting om maar wat voorbeelden te noemen; niet "vrijwilligerswerk doen" staat voorop, maar gewoon een leuke activiteit doen.
- *Van vrijwilliger naar werk*: De gemeente creëert mogelijkheden voor werkzoekenden om zich als vrijwilliger in te zetten in het kader van re-integratie. De gemeente start met ingang van 2014 een pilot waarbij werkzoekenden met een wat langere afstand tot de arbeidsmarkt als

vrijwilliger aan de slag gaan. De pilot is erop gericht dat zij zich in hun eigen kern of buurt inzetten als vrijwilliger, bijvoorbeeld voor een medebewoner. Hiervoor worden afspraken gemaakt met één of meerdere partijen die in Lansingerland actief zijn en met deze pilot aan de slag kunnen onder aansturing van de gemeente.

- *Inzetten van EVC*: Een motivatie om vrijwilligerswerk te doen kan zijn om kennis en ervaring op te doen. Voor jongeren en werkzoekenden kan dat stimulerend werken, vooral als het vrijwilligerswerk is dat (later) hun kansen op de arbeidsmarkt vergroot. EVC staat voor Erkenning Verworven Competenties. Een EVC-procedure brengt iemands kennis en ervaring in kaart en zet de opgedane ervaring om in een soort “certificaat”. Dit kan ook betrekking hebben op vrijwilligerswerk. In samenhang met de hierboven omschreven pilot, start de gemeente vanaf 2014 met de inzet van EVC's, in het bijzonder voor werkzoekenden die vrijwilligerswerk doen in het kader van re-integratie.

2.3.2 Voorzien in informatie, advies en scholing op het gebied van vrijwillige inzet

Naast de bovenstaande drie hoofdspeerpunten van het vrijwilligersondersteuningsbeleid, is er aandacht voor informatie, advies en deskundigheidsbevordering, op basis van de specifieke behoefte van organisaties of (potentiële) vrijwilligers.

Uit het onderzoek onder vrijwilligersorganisaties komt naar voren dat een deel van de organisaties specifiek behoefte heeft aan advies over manieren om vrijwilligers te binden en over het opstellen van vrijwilligersbeleid. Daarnaast heeft een aantal organisaties aangegeven behoefte te hebben aan advies op het gebied van werken met sociale media en wil een aantal ook meer weten over wetten en regelingen. Een derde van de vrijwilligersorganisaties heeft de deskundigheidsbevordering voor vrijwilligers zelf geregeld. Een vijfde van de organisaties geeft aan behoefte te hebben aan een aanbod van trainingen en cursussen voor vrijwilligers.

Bestaand aanbod:

- *Informatie en adviesfunctie*: Op dit moment voorziet het VIP in de informatie- en adviesfunctie voor vrijwilligers en organisaties die met vrijwilligers werken. Uitgangspunt is dat alle vragen aan het VIP kunnen worden voorgelegd. Indien nodig, verwijst het VIP door. Dit aanbod is een aanvulling op de informatie- en adviesfunctie die in sommige sectoren wordt vervuld door landelijke koepelorganisaties. Daarnaast onderhoudt het VIP contacten met deze koepelorganisaties. Het VIP heeft verder een verankeringsplan opgesteld, aan de hand waarvan bekendheid wordt gegeven aan het bestaan van het VIP, het aanbod en aan het belang van vrijwilligerswerk in algemene zin.

Te verbeteren / nieuw te ontwikkelen vanaf 2014:

- *Basisinformatie*: de gemeente spreekt met het VIP af dat voor vrijwilligers(organisaties) vanaf 2014 digitale informatie beschikbaar komt op basis van FAQ (Frequently Asked Questions). In aanvang wordt informatie over de volgende onderwerpen opgenomen: waar kan ik terecht voor het aanvragen van (gemeentelijke) subsidie, waarvoor moet ik een vergunning hebben en hoe regel ik dat, de vrijwilligersverzekering en de Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG).
- *Klankbord vrijwilligersorganisaties*: Het VIP gaat vanaf 2014 eens per jaar een klankbord organiseren waarin de verschillende sectoren die met vrijwilligers werken vertegenwoordigd zijn

om de ondersteuningsbehoefte te peilen en het aanbod van informatie en advies voor het komende jaar daar concreet op te kunnen afstemmen. Hier wordt ook afgesproken welk cursus- of trainingsaanbod het eerstvolgende jaar wordt aangeboden door het VIP (binnen het beschikbare budget). Deze afspraken worden opgenomen in het jaarplan van het VIP.

2.3.3 Werven van vrijwilligers en de match tussen vraag aanbod

Meer dan de helft van de organisaties die onlangs mee hebben gedaan aan het onderzoek naar vrijwilligerswerk geeft aan onvoldoende vrijwilligers te hebben. Ruim een derde van de organisaties geeft aan behoefte te hebben aan ondersteuning bij het werven van vrijwilligers. Het is voor organisaties ook een van de belangrijkste onderwerpen om de komende jaren mee aan de slag te gaan.

Bestaand aanbod:

- *Digitale vacaturebank*: Het VIP voorziet in een digitale vacaturebank voor organisaties, vrijwilligers en maatschappelijke stages. Deze is sinds 2012 operationeel.
- *Marktkramen*: Daarnaast is in 2013 door de raad besloten dat er gelegenheid gegeven moet worden aan stichtingen en verenigingen binnen Lansingerland om zich door gebruik van een marktkraam te profileren met als doel nieuwe vrijwilligers te werven. De gemeente stelt deze marktkramen kosteloos beschikbaar via het VIP. De marktkramen zijn niet bestemd voor organisaties met een religieuze of politieke doelstelling.

Te verbeteren / nieuw te ontwikkelen vanaf 2014:

- *Digitale vacaturebank*: De gemeente stelt vanaf 2014 budget beschikbaar voor een online matchingssysteem gericht op vrijwillige inzet voor individuele hulp (zie het volgende hoofdstuk). Voor dit systeem formuleert de gemeente een programma van eisen. Daarbij wordt ook gekeken naar de mogelijkheden aan te sluiten bij bestaande systemen.
- *Specifieke vrijwilligersfuncties*: De gemeente geeft het VIP opdracht in 2014 aandacht besteden aan gerichte ondersteuning voor organisaties bij het werven van vrijwilligers, met name specifieke functies zoals bestuursfuncties en voor sectoren waar vrijwilligers extra hard nodig zijn, zoals in de (intensieve vrijwilligers)zorg (zie het volgende hoofdstuk).
- *Binden*: Hoewel bekend is dat vrijwilligers zich niet voor langere tijd toe willen verbinden aan dezelfde werkzaamheden, moet gezocht worden naar andere manieren om (duurzame maar toch flexibele) relaties aan te gaan met vrijwilligers. Daarbij kunnen bijvoorbeeld sociale media worden ingezet. Het VIP heeft hier in 2013 een training op aangeboden en zal hieraan in 2014 vervolg geven.
- *Verklaring Omtrent het Gedrag*: Vrijwilligerswerk vindt meestal plaats op basis van goed vertrouwen. Het komt echter voor dat vrijwilligers in strijd met de wet blijken te handelen of dit in het verleden hebben gedaan. In veel gevallen is dat niet verenigbaar met het vrijwilligerswerk dat zij doen. Een instrument om dit in ieder geval deels te ondervangen, is de Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG). Dit kost geld, hetgeen veel vrijwilligers-organisaties ervan weerhoudt nieuwe vrijwilligers om een dergelijke verklaring te vragen. Na een landelijke proef in een aantal sectoren, stelt het ministerie van VWS vanaf 2014 een regeling in, waarbij vrijwilligers die werken met kinderen en bepaalde groepen kwetsbare

burgers in aanmerking kunnen komen voor een vergoeding van een VOG. De gemeente zal hieraan samen met het VIP aandacht besteden zodra er meer over de regeling van het ministerie bekend is.

2.3.4 *Bieden van een consultfunctie, vooral over fondsenwerving, sponsoring en financiën*

Het onderzoek onder vrijwilligersorganisaties wijst uit dat een groot deel behoefte heeft aan praktische ondersteuning op het gebied van fondsenwerving of nieuwe financieringsmogelijkheden en in de vorm van begeleiding en ondersteuning van het bestuur. Ook zijn organisaties vaak op zoek naar manieren om nieuwe groepen vrijwilligers aan zich te binden en willen de mogelijkheden om binnen hun organisatie als vrijwilliger aan de slag te gaan beter onder de aandacht brengen. Organisaties die met vrijwilligers werken zijn altijd zelf verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van hun vereniging of stichting, maar soms kunnen ze daarbij behoefte hebben aan een gesprek met een deskundige om een aantal zaken op orde te brengen. Organisaties die zijn aangesloten bij een landelijke koepel kunnen in een aantal gevallen op praktische ondersteuning terugvallen die door de betreffende landelijke koepel wordt aangeboden.

Bestaand aanbod:

- *Verzekering*: Alle vrijwilligers zijn verzekerd tijdens de uitvoering van hun taken via de gemeentelijke vrijwilligersverzekering. De afgelopen jaren is hier in zeer beperkte mate gebruik van gemaakt. Dit heeft mogelijk te maken met een geringe bekendheid.

Te verbeteren / nieuw te ontwikkelen vanaf 2014:

- *Verzekering*: In 2014 wil de gemeente de bekendheid van de gemeentelijke verzekering vergroten, zodat organisaties dit zelf niet onnodig gaan regelen. Dit kan bijvoorbeeld door de informatie duidelijker op internet te plaatsen en er gericht over te communiceren.
- *Consultfunctie*: De gemeente maakt vanaf 2014 afspraken met VIP over het concreet verzorgen van consults bij financiële en administratieve zaken. Behalve hulp (bijv. speciale dagen) bij het opstellen van een begroting of een jaarrekening, gaat het om het samen met de organisatie invullen van aanvragen voor fondsen, werven van sponsors, het aanvragen van (lokale, rijks- of Europese) subsidies of het concreet opzetten van acties om geld binnen te halen, zoals crowdfunding.
- *Innovatief instrumentarium*: De gemeente geeft het VIP opdracht in 2014 instrumenten te ontwikkelen om vrijwilligersorganisaties te ondersteunen bij inkomsten- en vrijwilligerswerving. Suggesties zijn bijvoorbeeld een beursvloer waar (lokale) ondernemers een organisatie kunnen adopteren en daarmee financieel ondersteunen, opzetten van een pool accountants die vrijwillig helpen bij de jaarrekening van een sportclub, formats voor de financiën of een actie onder middelbare scholieren.

3. *Intensieve vrijwilligerszorg*

Binnen prestatieveld 4 van de Wmo neemt de zogenaamde intensieve vrijwilligerszorg een bijzondere plek in. Het gaat om een aparte vorm van vrijwilligerswerk die bijzonder veel vraagt van vrijwilligers, vanwege de sterke persoonlijke component en de ernst van problemen waar zij mee geconfronteerd worden tijdens hun vrijwilligerswerkzaamheden. Het terugdringen van individuele ondersteuning en doen van een groter beroep op eigen verantwoordelijkheid en eigen netwerken betekent dat er een grotere inzet gevraagd gaat worden van de intensieve vrijwilligerszorg.

3.1 Definitie

De intensieve vrijwilligerszorg vervult een belangrijke rol in de samenleving en zorgt dat specifieke groepen kwetsbare burgers en kinderen mee kunnen blijven doen. Daarbij gaat het onder meer om mensen die psychische of psychiatrische problemen hebben, (ouders van) kinderen met een beperking, mensen die ernstig of chronisch ziek zijn of bijvoorbeeld mantelzorgers met een dementerende partner. Bij deze groepen kwetsbare inwoners leeft een behoefte aan praktische, sociale of emotionele ondersteuning in het dagelijks leven. Intensieve zorgvrijwilligers bieden deze vormen van ondersteuning, zowel thuis als in instellingen. Ze organiseren recreatieve activiteiten, gaan met iemand op stap, doen praktische klussen, bieden respijtzorg aan mantelzorgers, of bieden hulp bij het op orde brengen van de financiën of het in kaart brengen van iemands netwerk.

3.2 Uitgangssituatie

Er zijn in Lansingerland verschillende organisaties actief in de ondersteuning van inwoners door vrijwilligers op individuele basis of op gezinsniveau, zoals Stichting Welzijn Lansingerland, Humanitas, De Zonnebloem, het Rode Kruis en de kerken. Er zijn ook veel vrijwilligers actief in zorginstellingen, zoals verpleeghuizen en het hospice. Een aantal organisaties krijgt financiële steun van de gemeente, andere organisaties werken op eigen kracht of hebben andere financieringsbronnen. De organisaties zijn redelijk bekend met elkaars aanbod. Ook de Wmo-consulenten zijn bekend met de ondersteuningsmogelijkheden van deze organisaties en verwijst hier regelmatig naar door.

Het terugdringen van individuele ondersteuning op professionele basis vanwege beheersing van de kosten en daarmee het doen van een groter beroep op eigen verantwoordelijkheid en eigen netwerken, betekent dat er een grotere inzet gevraagd gaat worden van de intensieve vrijwilligerszorg. Er is steeds meer behoefte aan ondersteuning door vrijwilligers in situaties waarin zich problemen voordoen op het vlak van de zelfredzaamheid op de verschillende leefdomeinen. Daarnaast komen vanaf 2015 met de decentralisatie van de jeugdzorg en de decentralisatie van AWBZ-begeleiding en persoonlijke verzorging nog meer hulpvragen voor rekening van de gemeente. Gezien de efficiencykortingen die hiermee gepaard gaan en de bezuinigingen op huishoudelijke hulp, is de gemeente dan ook genoodzaakt om de juiste mix van professionele ondersteuning en vrijwillige zorg in te zetten om de meest zware vormen van ondersteuning betaalbaar te houden en in te kunnen zetten voor degenen die het echt nodig hebben.

3.3 Speerpunten

Voor de organisaties die werken met intensieve zorgvrijwilligers is uiteraard de ondersteuning beschikbaar zoals in hoofdstuk 2 beschreven en die geldt voor de ondersteuning van alle vrijwilligers. De gemeente wil intensieve vrijwilligerszorg inzetten om problemen vroegtijdig en efficiënt op te lossen en (toekomstige) risicogroepen te signaleren en herkennen. Uitgangspunt is dat iedereen de hulp krijgt die nodig is om weer optimaal te kunnen deelnemen aan de maatschappij. Waar mogelijk wordt deze hulp of lichte kortdurende ondersteuning gerealiseerd door vrijwilligers.

De intensieve vrijwilligerszorg vraagt veel van vrijwilligers, zij dienen goed toegerust te zijn op de doelgroepen en specifieke taken waarmee zij te maken kunnen krijgen. Zo komen in het kader van de functie begeleiding onder meer mensen met een psychiatrische achtergrond en/of licht verstandelijke beperking in beeld. Hulp aan (gezinnen met) kinderen vergt andere specifieke vaardigheden en verantwoordelijkheden. Voor ondersteuning bij financiële problematiek is weer andere kennis nodig en dit hangt bovendien vaak ook samen met andere problemen. Kortom het gaat om hulp die op individuele basis of gezinsniveau wordt geboden en van vrijwilligers hele specifieke vaardigheden vraagt. De organisaties waarvoor zij actief zijn voorzien zelf in een scholingsaanbod op deze vaardigheden. De kosten hiervoor kunnen, indien hier geen andere financieringsbronnen voor zijn, gesubsidieerd worden door de gemeente.

Gezien de specifieke noodzaak en het karakter van de intensieve zorgvrijwilligers, zijn bovenop de drie algemene speerpunten voor het vrijwilligersbeleid, per speerpunt extra aandachtspunten ter ondersteuning van de intensieve vrijwilligerszorg geformuleerd:

3.3.1 *Vrijwilligerswerk beter op de kaart zetten en zorgen dat het meer vanzelfsprekend wordt*

De gemeente hecht eraan dat ook specifiek het intensieve zorgvrijwilligerswerk beter op de kaart komt te staan. Daarnaast wil de gemeente aansluiting bij ontwikkelingen ten aanzien van de functie begeleiding. Vanaf 2014 wordt daarom ingezet op de volgende activiteiten:

- *Vergroten bekendheid intensieve vrijwilligerszorg:* Wanneer vanuit het VIP aandacht wordt besteed aan vrijwilligerswerk en wervingsactiviteiten, dient het bestaan van intensieve vrijwilligerszorg beter onder de aandacht te worden gebracht. Intensieve vrijwilligerszorg is een relatief onbekende vorm van vrijwilligerswerk. Gezien de groeiende groep 65-plussers is te verwachten dat meer mensen met de nodige levens- en werkervaring dit soort vrijwilligerswerk kunnen gaan doen. Dit betekent dat de ondersteuningsbehoefte goed in kaart moet worden gebracht, dit soort vrijwilligerswerk een duidelijker gezicht dient te krijgen en aan de kant van de inwoners die mogelijk een beroep kunnen doen op intensieve vrijwilligerszorg de vraagverlegenheid doorbroken moet worden. Het VIP kan hierin samenwerken met instellingen die direct te maken hebben met intensieve vrijwilligerszorg.
- *Inspelen op nieuwe vraag:* Wanneer de functie begeleiding vanuit de AWBZ naar de gemeente komt, is het goed denkbaar dat ook hiervoor een beroep op vrijwilligers wordt gedaan. De gemeente geeft het VIP opdracht dient hierop samen met de organisaties die deze vormen van vrijwilligerswerk bieden te oriënteren en in te spelen.

3.3.2 *Werven van vrijwilligers en de match tussen vraag aanbod*

Behalve het vergroten van de bekendheid van intensieve vrijwilligerszorg in het algemeen, dient er ook ingezet te worden op de werving van vrijwilligers voor deze soort vrijwilligerswerk. Vanaf 2014 besteedt de gemeente hieraan in het bijzonder aandacht.

- *Extra aandacht voor werving zorgvrijwilligers:* Op dit moment is er nog geen specifieke werving van intensieve zorgvrijwilligers. Dit loopt via de organisaties die met deze vrijwilligers werken. Het blijkt in de praktijk voor het Steunpunt Mantelzorgers lastig om vrijwilligers te vinden die zich hiervoor willen inzetten. De gemeente wil het VIP inschakelen om organisaties die nog niet op eigen kracht vrijwilligers kunnen werven hierin te ondersteunen door het geven van advies over geschikte wervingskanalen en meer samenwerking te zoeken met organisaties die meer ervaren zijn (zie ook 2.3.3, specifieke vrijwilligersfuncties).

- *Aandacht voor werving respijtzorgvrijwilligers:* Respijtzorg biedt mantelzorgers de mogelijkheid hun zorgtaken aan een ander over te laten, waarbij de mantelzorger even wordt ontlast. Er zijn te weinig vrijwilligers om aan de vraag naar respijtzorg te kunnen voldoen. De verwachting is dat dit moet worden uitgebreid om mantelzorgers ook in de toekomst tegemoet te komen wanneer zij moeten worden ontlast. De gemeente geeft het VIP en het Steunpunt Mantelzorg de opdracht hiermee gezamenlijk aan de slag te gaan.

Daarnaast dient door professionals die te maken hebben met zorgvragers en hun mantelzorgers ook gericht worden doorgevraagd naar mogelijkheden in het eigen netwerk om de zorg of taken van de mantelzorger op bepaalde momenten op te vangen. Vaak ervaren betrokkenen een drempel om hulp van buitenaf in te schakelen en kan het eigen netwerk hierin in veel gevallen een oplossing in bieden. De gemeente geeft het Steunpunt Mantelzorg opdracht te voorzien in passende voorlichting voor professionals over de signalering van mantelzorgers en hen te informeren over de ondersteuningsmogelijkheden.

- *Matchingsysteem:* Inwoners krijgen steeds meer de verantwoordelijkheid om te zorgen voor zichzelf en voor elkaar. Dit wordt nog veel belangrijker als de gemeente taken op het gebied van begeleiding vanuit de AWBZ overneemt en daarnaast de gevolgen van de scheiding van wonen en zorg zichtbaar worden. De gemeente kan gezien de behoorlijke kortingen op de budgetten vanuit het Rijk niet de individuele ondersteuning bieden waarvoorheen een beroep op kon worden gedaan. Daarom wil de gemeente inwoners een instrument geven om de vraag en het aanbod op het gebied van individuele ondersteuning door vrijwilligers bij elkaar te brengen. De ervaring leert dat de grootste kans op een succesvolle match bestaat bij een zo concreet mogelijke ondersteuningsvraag aan vrijwilligers. Het mooiste is als mantelzorgers zelf hun vraag formuleren en vrijwilligers zelf op zoek kunnen naar mogelijkheden om zich in te zetten.

Om in te spelen op de te verwachten toenemende behoefte aan individuele ondersteuning door vrijwilligers en het beschikbare aanbod praktisch, efficiënt en laagdrempelig aan elkaar te verbinden, wil de gemeente in 2014 komen tot een matchingsstelsel. Dit dient bruikbaar te zijn voor mantelzorgers en vrijwilligers, een optie te bieden om op eigen gelegenheid dicht bij huis te zoeken en zich te kenmerken doordat het een substantieel aantal mensen echt van dienst is. Een dergelijk stelsel kan op verschillende manieren worden ingericht. De gemeente bepaalt welke vorm het meest efficiënt is en formuleert een programma van eisen en gaat aan de slag met de partij die een stelsel biedt dat het beste aansluit.

3.3.3 *Bieden van een consultfunctie, vooral over fondsenwerving, sponsoring en financiën*

Op dit moment is er geen specifiek lokaal aanbod op het vlak van praktische ondersteuning voor organisaties die actief zijn in de intensieve vrijwilligerszorg. In de praktijk gaat het vaak om organisaties met een (semi-)professioneel kader en ook bovenlokale koepels.

- *Consultfunctie:* De gemeente maakt vanaf 2014 afspraken met VIP over het concreet verzorgen van consults bij financiële en administratieve zaken aan organisaties die werken met intensieve zorgvrijwilligers. Behalve hulp (bijv. speciale dagen) bij het opstellen van een begroting of een jaarrekening, gaat het om het samen met de organisatie invullen van aanvragen voor fondsen, werven van sponsors, het aanvragen van (lokale, rijks- of Europese) subsidies of het concreet opzetten van acties om geld binnen te halen, zoals crowdfunding.

4. Mantelzorgondersteuning

Mantelzorgers zorgen langdurig en onbetaald voor een chronisch zieke, gehandicapte of hulpbehoevende partner, ouder, kind of ander familielid, vriend of kennis. Mantelzorgers zijn geen beroepsmatige zorgverleners, maar geven zorg omdat zij een persoonlijke band hebben met degene voor wie ze zorgen. Mantelzorg is niet de alledaagse zorg voor bijvoorbeeld de zorg voor een gezond kind, maar bijvoorbeeld zorg voor een meervoudig gehandicapt kind, voor een demente partner of een chronisch zieke moeder. Mantelzorgers maken het in veel gevallen voor zorgvragers mogelijk zelfstandig in de eigen omgeving te blijven wonen en zijn onmisbaar vanuit het oogpunt van zelfredzaamheid. Zolang mantelzorgers hun zorgtaken goed kunnen organiseren en zij hierdoor niet overbelast raken, is er niets aan de hand. Maar er zijn situaties waarin er veel gevraagd wordt van mantelzorgers. De gemeente wil voorzien in een ondersteuningsaanbod dat mantelzorgers zodanig toerust dat zij niet overbelast raken of waar zij terecht kunnen als zij toch overbelast zijn geraakt.

4.1 Definitie

De gemeente Lansingerland hanteert hiervoor de definitie die door de Nationale Raad voor de Volksgezondheid is vastgesteld:

Mantelzorg is zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt gegeven aan een hulpbehoevende door één of meerdere leden van diens directe omgeving, waarbij de zorgverlening direct voortvloeit uit de sociale relatie.

4.2 Uitgangssituatie

Mantelzorgondersteuning

In Lansingerland is sinds 2009 het Steunpunt Mantelzorg actief. Dit biedt informatie, advies en ondersteuning aan individuele mantelzorgers en organisaties die met mantelzorgers te maken hebben. De gemeente verwacht van het Steunpunt Mantelzorg dat het aanbod aansluit bij de behoefte onder mantelzorgers en organisaties die met mantelzorgers te maken hebben. Het Steunpunt Mantelzorg heeft de opdracht om voor een basis te zorgen waarmee mantelzorgers in de breedste zin worden ondersteund. Op dit moment is de mantelzorgondersteuning in Lansingerland nog heel sterk gericht op ouderen. Daarbij gaat het doorgaans om ouderen die voor hun partner zorgen. Behalve medische klachten die met het ouder worden gepaard gaan, is er bij de zorgvrager meestal sprake van een vorm van dementie. Door deze focus in de mantelzorgondersteuning zijn enerzijds nog te weinig andere groepen mantelzorgers in beeld, zoals jonge mantelzorgers. Anderzijds is daardoor ook nog weinig zicht op andersoortige zorgvragers, zoals mensen met een psychiatrische achtergrond, een verstandelijke beperking of specifieke medische aandoeningen.

Mantelzorgers

Uit het Participatieonderzoek uit 2012 komt naar voren dat het aandeel inwoners dat mantelzorg verleent iets kleiner is (15%) dan in de referentiegroep (19%). Van deze 15% beschouwt 43% zichzelf als mantelzorger. Vergeleken met andere gemeenten wordt in Lansingerland gemiddeld iets meer uren mantelzorg gegeven, zijn de mantelzorgers vaker een vrouw en hebben zij vaker een betaalde deeltijd- of voltijd baan. In Lansingerland voelen ongeveer twee keer zoveel mantelzorgers zich regelmatig tot vaak overbelast vergeleken met andere gemeenten. In de groep mantelzorgers die

overbelast zijn, bevinden zich hoofdzakelijk 75-plussers die zorgen voor hun partner, mantelzorgers tussen 35-55 jaar die zorgen voor een kind en een groep mantelzorgers die zelf een beperking hebben en voor een kind zorgen.

Een ander aandachtspunt dat naar voren komt uit het participatieonderzoek, is dat mantelzorgers in Lansingerland de weg naar ondersteuning niet goed weten te vinden. Mantelzorgers die het aanbod weten te vinden en hiervan gebruik maken, zijn hier wel positief over gestemd. Tijdens het straatonderzoek in 2013 is aan het winkelend publiek gevraagd of zij mantelzorgers zijn. Onder 18% van de respondenten bleek dit het geval. Dat komt overeen met uitkomsten van eerder onderzoek. Het merendeel van de mantelzorgers zorgt voor ouders, een derde voor hun partners en de rest voor inwonend kinderen of burens. De mantelzorgers beoordelen de zwaarte van hun mantelzorgtaken op een schaal van 1-10 gemiddeld met een 3,4. Slechts 2 van deze mantelzorgers geven aan behoefte aan ondersteuning te hebben (allebei in de vorm van praktische hulp bij de dagelijkse zorg). Bij een derde van de mantelzorgers die deelnamen aan het onderzoek is het Steunpunt Mantelzorg bekend.

4.3 Speerpunten

Gezien de uitkomsten van de onderzoeken is het raadzaam om de ondersteuningsmogelijkheden in Lansingerland beter onder de aandacht te brengen bij mantelzorgers. Daarnaast is het van belang om beter zicht te krijgen op de groep overbelaste mantelzorgers. Ook is van belang dat er voor mantelzorgers, als zij het Steunpunt Mantelzorg eenmaal weten te vinden, ook voldoende op hun vraag toegesneden ondersteuningsaanbod is. Daarnaast hecht de gemeente aan de mogelijkheid de inzet van mantelzorgers te waarderen. De speerpunten voor mantelzorgondersteuning zijn dan ook:

1. Vergroten bekendheid van het ondersteuningsaanbod.
2. Opsporen van de groep mantelzorgers die zich overbelast voelt.
3. Voldoende op de vraag toegesneden ondersteuningsaanbod.
4. Waardering van de inzet van mantelzorgers

4.3.1 *Vergroten bekendheid van het ondersteuningsaanbod.*

Uit het participatie onderzoek komt naar voren dat mantelzorgers relatief slecht op de hoogte zijn van het ondersteuningsaanbod waar zij een beroep op kunnen doen.

- *Bekendheid: De gemeente geeft het Steunpunt Mantelzorg opdracht vanaf 2014 nog meer aandacht te besteden aan de verbetering van de bekendheid van het bestaande aanbod bij organisaties en professionals die in aanraking komen met mantelzorgers. Daarbij gaat het om informatie over de diensten van het Steunpunt Mantelzorg, maar ook in bredere zin aanbod waarvan zorgvragers en mantelzorgers gebruik kunnen maken. Het is van belang dat de nodige informatie hierover op eenvoudige wijze kan worden verkregen.*

4.3.2 *Opsporen van de groep mantelzorgers die zich overbelast voelt*

Het verlenen van mantelzorg hoeft op zich geen onevenredig grote belasting met zich mee te brengen voor mantelzorgers. De gemeente heeft in het bijzonder aandacht voor mantelzorgers die overbelast zijn of dreigen te raken. Om deze mantelzorgers in beeld te krijgen, is het verbreden van doelgroepen en de kanalen om deze in beeld te krijgen een belangrijk aandachtspunt.

- *Verbreiding doelgroepen:* Op dit moment richt het Steunpunt Mantelzorg zich in de praktijk vooral op ouderen. De mantelzorgondersteuning van het Steunpunt Mantelzorg dient verbreed te worden naar een meer diverse groep van mantelzorgers en met aandacht voor mantelzorgondersteuning aan uiteenlopende zorgvragers. Dat betekent ook iets voor de signaleringsfunctie van partijen die in Lansingerland actief zijn en die in aanraking kunnen komen met mantelzorgers. Er zal dan ook gericht gekeken moeten worden naar vindplaatsen voor deze nieuwe doelgroepen en activiteiten waarmee deze doelgroepen kunnen worden bereikt. Het Steunpunt Mantelzorg heeft hier in 2013 al goede ervaring mee opgedaan, in 2014 kan hieraan een vervolg worden gegeven.

4.3.3 *Voldoende op de vraag toegesneden ondersteuningsaanbod*

Landelijk hebben het ministerie van VWS, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Mezzo¹ de volgende basisfuncties gedefinieerd voor mantelzorgondersteuning:

1. Informatie, advies en begeleiding
2. Emotionele steun en educatie
3. Praktische hulp en respijtzorg
4. Financiële tegemoetkoming en materiële hulp

1. Informatie, advies en begeleiding

Het Steunpunt Mantelzorg verstrekt informatie en advies aan mantelzorgers en biedt een speciaal ontwikkeld ondersteuningsaanbod. Het mantelzorgsteunpunt organiseert netwerkbijeenkomsten. Op dit moment richt het Steunpunt Mantelzorg zich in de praktijk vooral op ouderen.

Nieuw te ontwikkelen vanaf 2014:

- *Focus op mantelzorgers vanuit de gemeente:* Voor mantelzorgers is het voorzien in de behoefte van de zorgvrager vaak de eerste prioriteit. Zij hebben vaak geen oog voor ondersteuning die ze zelf nodig hebben. Daarom is het belangrijk dat bij het zogenaamde keukentafelgesprek de draagkracht en de behoefte van de mantelzorger goed in beeld worden gebracht. Bij de intake en registratie tijdens het gesprek dat de gemeente en maatschappelijke partners voeren met zorgvragers dient uitgebreid te worden stilgestaan bij de gezamenlijke ondersteuningsbehoefte van zorgvragers en hun mantelzorgers. De medewerkers van de gemeente dienen hierop te worden toegerust. De gemeente geeft het Steunpunt Mantelzorg hiertoe opdracht.
- *Aandacht voor mantelzorgers vanuit maatschappelijke organisaties en de eerste lijn:* Ook gedurende andersoortige contacten die met een zorgvrager worden onderhouden en waar een mantelzorger in beeld is, dient oog te zijn voor de positie en draaglast van mantelzorgers. Alle maatschappelijke partners in Lansingerland die in aanraking kunnen komen met mantelzorgers moeten hierop toegerust zijn. Huisartsen vormen daarbij een bijzondere aandachtsgroep. Het Steunpunt Mantelzorg vervult hierin een belangrijke rol.

¹ Mezzo is de landelijke vereniging voor mantelzorg en vrijwilligerszorg.

2. Emotionele steun en educatie

Voor emotionele steun en educatie aan mantelzorgers van dementerenden is er maandelijks een Alzheimer Café waar de mantelzorgers van dementerenden een bezoek aan kunnen brengen. De gemeente wil ook voor andere groepen mantelzorgers vormen van emotionele steun en educatie. Nieuw te ontwikkelen vanaf 2014:

- *Verbreiding ontmoeting voor mantelzorgers:* De gemeente wil vanaf 2014 ook ontmoetingsmogelijkheden bieden aan mantelzorgers die betrokken zijn bij zorgvragers met andere ziektebeelden en voor diverse groepen mantelzorgers, zoals jongeren of werkenden. Deze taken liggen bij het Steunpunt Mantelzorg.
- *Toepassingsgerichte cursussen en trainingen:* De gemeente wil mantelzorgers de mogelijkheid bieden te trainen op dagelijkse handelingen. Het gaat daarbij om cursussen en trainingen ten aanzien van praktische zaken zoals tiltechnieken, hulpmiddelen en administratie. Het Steunpunt Mantelzorg heeft hierin een coördinerende rol, er kan samenwerking worden gezocht met onder meer aanbieders in de zorg.

3. Praktische hulp en respijtzorg

De praktische hulp bij respijtzorg wordt geboden vanuit de intensieve vrijwilligerszorg door de organisaties die op dit terrein actief zijn. Het Steunpunt Mantelzorg verzorgt respijtzorg aan een aantal huishoudens. Het is lastig om vrijwilligers te vinden en ook om mantelzorgers bereid te krijgen deze ondersteuning te aanvaarden. Vaak wordt in die gevallen een oplossing gezocht binnen het persoonlijke netwerk van de mantelzorger (zie ook 3.3.2 Aandacht voor werving respijtzorgvrijwilligers).

Nieuw te ontwikkelen vanaf 2014:

- *Servicediensten:* In het kader van algemene voorzieningen, stuurt de gemeente er bij partners op aan dat zij komen tot een aanvullend aanbod van diensten van inwoners van Lansingerland tegen betaling gebruik van kunnen maken, zoals een was- en strijkservice.

4. Financiële tegemoetkoming en materiële hulp

Op dit moment biedt de gemeente geen financiële tegemoetkomingen of materiële hulp aan mantelzorgers. Wel kunnen mantelzorgers gebruik maken van bestaande landelijke regelingen. Wat betreft de materiële hulp kunnen mantelzorgers vaak niet op eigen naam een aanvraag voor materiële hulp indienen, terwijl zij er vanwege de zorgtaak wel behoefte aan kunnen hebben. Het kan immers (fysieke) overbelasting voorkomen. Verder weten mantelzorgers niet altijd welke hulpmiddelen of aanpassingen de zorg voor hun naaste kunnen verlichten. Ook weten zij niet altijd waar een bepaald hulpmiddel aangevraagd kan worden of hoe zij het vergoed kunnen krijgen.

Nieuw te ontwikkelen vanaf 2014:

- *Verbetering bekendheid mogelijkheden financiële ondersteuning:* het Steunpunt Mantelzorg heeft een taak in het verbeteren van de bekendheid van deze regelingen onder zowel mantelzorgers als organisaties, aan wie deze vragen kunnen worden gesteld. Zie ten aanzien van dit onderwerp ook het in het voorgaande besproken speerpunt "Vergroten van bekendheid van het ondersteuningsaanbod."

- *Verbetering bekendheid mogelijkheden materiële hulp:* Het Steunpunt Mantelzorg en maatschappelijke partners dienen mantelzorgers te wijzen op de materiële mogelijkheden die zij hebben om hun zorgtaken te verlichten en hiervoor in aanmerking te komen. Zie ten aanzien van dit onderwerp ook het in het voorgaande besproken speerpunt “Vergroten van bekendheid van het ondersteuningsaanbod.”

4.3.4 *Waardering van de inzet van mantelzorgers*

De inzet van mantelzorgers is onmisbaar en maakt het vaak mogelijk dat een zorgvrager in de eigen omgeving kan blijven wonen. De gemeente wil behalve ondersteuning en signalering ook iets doen aan de waardering van mantelzorgers. Hoewel hun inzet vaak niet in geld is uit te drukken, gaat het om een geldelijke waardering.

- *Mantelzorgcompliment:* De gemeente reikt vanaf 2014 via het Steunpunt Mantelzorg een prijs uit aan Mantelzorgers die aangemeld kunnen worden door zorgvragers en/of naasten.

5. Financiën

De in dit plan van aanpak omschreven acties sluiten aan bij de Kadernota ten behoeve van het subsidiebeleid maatschappelijke ontwikkeling 2014-2018. De gemeente wil de zelfredzaamheid en onderlinge zorgzaamheid van inwoners versterken door hen algemene voorzieningen te bieden en toe te rusten om voor zichzelf en voor elkaar te kunnen zorgen. Zonder inzet op zelfredzaamheid, vrijwillige inzet en mantelzorg, is het beroep op voorzieningen van de gemeente te hoog en niet betaalbaar.

In dit plan van aanpak staan de instrumenten en activiteiten waarmee we de zelfredzaamheid en onderlinge zorgzaamheid van inwoners willen versterken, specifiek voor vrijwilligers en mantelzorgers. Onderstaand komen achtereenvolgens de begroting en dekking voor de in dit plan van aanpak omschreven activiteiten en instrumenten aan bod. Gezien de toekomstige ontwikkelingen die ervoor zorgen dat de druk op vrijwilligers en mantelzorgers toeneemt, is het belangrijk om te blijven evalueren of de bestaande middelen voldoende zijn en de activiteiten die ingezet worden effectief zijn om de doelen te bereiken.

5.1 Begroting

In de onderstaande begroting wordt op hoofdlijnen aangegeven hoe de gemeente de middelen voor vrijwilligerswerk en mantelzorgondersteuning in 2014 en 2015 wil besteden. Het uitgangspunt is dat de in dit plan van aanpak omschreven activiteiten hieronder thuisgebracht moeten worden.

Activiteit	2014	2015
<i>Vrijwilligerswerk</i>		
Vrijwilligers Informatie Punt	70.000	70.000
Ondersteuningsactiviteiten vrijwilligers	57.000	57.000
Pilot werkzoekenden actief als vrijwilliger	32.000	32.000
Vrijwilligersverzekering	12.750	12.750
<i>Mantelzorgondersteuning</i>		
Mantelzorgsteunpunt	153.500	153.500
Ondersteuningsactiviteiten mantelzorgers	26.500	26.500
Signalering mantelzorgers overbelasting	16.000	16.000
Ontmoetingsactiviteiten	10.000	10.000
Totaal	377.750	377.750

De activiteiten ten aanzien van de intensieve vrijwilligerszorg vallen onder zowel vrijwilligerswerk als mantelzorgondersteuning. Vanwege de nauwe onderlinge samenhang en overlap, is voor de activiteiten behorend bij intensieve vrijwilligerszorg geen aparte post opgenomen in de begroting. De bekostiging van activiteiten in dit kader valt onder zowel vrijwilligerswerk als mantelzorgondersteuning.

5.2 Dekking

In het onderstaande overzicht wordt de dekking weergegeven voor de bovengenoemde activiteiten.

Doel	2014	2015
Vrijwilligerswerk	171.750	171.750
Mantelzorgondersteuning	206.000	206.000
Totaal	377.750	377.750

Het budget voor de vrijwilligersverzekering wordt vanuit het Rijk via het gemeentefonds beschikbaar gesteld en is onderdeel van het hierboven weergegeven budget voor vrijwilligers.

5.3 Evaluatie

Zoals aangegeven hecht de gemeente groot belang aan de inzet van vrijwilligers en mantelzorgers. In de Kadernota ten behoeve van het Subsidiebeleid Maatschappelijke Ontwikkeling 2014-2018 is al aangegeven, dat de gemeente vindt dat hier de komende jaren meer op geïnvesteerd moet worden. Helaas waren hier geen extra middelen voor beschikbaar en is een voorgestelde ombuiging binnen het subsidiebeleid ingeboekt als een besparing. Dit plan van aanpak is erop gericht de juiste mix van maatregelen uiteen te zetten om zo goed mogelijk ondersteuning te bieden aan vrijwilligers(organisaties) en mantelzorgers, binnen de bestaande budgetten.

In de zomer van 2014 wordt geëvalueerd of de in dit Plan van Aanpak beschreven speerpunten en activiteiten de juiste zijn om de gestelde doelen binnen budget te bereiken. Deze input kan dan gebruikt worden bij het vaststellen van de subsidies en subsidieplafonds voor 2015 en het vastleggen van nieuwe prestatieafspraken voor 2015 met de gekozen partijen om de juiste activiteiten uit te voeren.